

Reflexions

Reflexions al voltant de les experiències d'implicació ciutadana relacionades amb el paisatge

A partir de les deu experiències d'implicació ciutadana en relació amb el paisatge analitzades, sorgeixen algunes reflexions –no conclusions–, que tot seguit s'exposen.

Una primera evidència rau en el fet **que la proliferació d'iniciatives ciutadanes vers el paisatge consolida una nova manera de relacionar-se amb el territori per part de la ciutadania**, en què la societat civil s'implica cada cop més en la gestió del seu entorn i deixa de ser un actor merament contemplatiu dels canvis en el paisatge. En aquest sentit, el diàleg entre la societat civil, l'administració pública i el sector privat facilita el desenvolupament d'iniciatives i la seva contribució al desenvolupament del territori.

Tanmateix, **teixir complicitats entre els actors d'un mateix territori també és cabdal per al desenvolupament d'una iniciativa i perquè perduri en el temps**. Dit d'una altra manera, crear i consolidar xarxes de voluntaris i actors involucrats en el paisatge i en els projectes nascuts des de la ciutadania és fonamental per poder comptar amb una massa de persones que facin possible que aquests esdevinguin una realitat i romanguin vius en el temps. Aquesta tasca que vincula el voluntariat amb l'acció està plenament integrada en països com Holanda, on les organitzacions civils provincials com la Landschapsbeheer Flevoland formen part de l'engranatge nacional de concepció i aplicació de les polítiques

públiques. Totes aquestes complicitats, a més, també poden ajudar a finançar les iniciatives, aconseguir mecenes i no dependre excessivament de fonts de finançament puntuals.

El grau d'arrelament dels ciutadans al lloc també influeix positivament el desenvolupament de les iniciatives. Aplicar els projectes en àmbits territorials amb una forta identitat, amb un marcat sentit de pertinença o on les poblacions siguin conscients que comparteixen un paisatge comú, per exemple, facilita la implicació de la ciutadania. Molt vinculat amb això, **s'observa un creixement dels projectes que es focalitzen sobretot en paisatges quotidians, en els paisatges del dia a dia, i no tant en els espais singulars**. Això evidencia la necessitat real que tenen les persones de millorar la qualitat paisatgística dels seus entorns immediats.

Per altra banda, **les experiències ciutadanes en alguns casos sobrepassen la visió clàssica de gestió del paisatge, basada en la preservació dels seus valors estrictament naturals o estètics**. La societat civil ha fet un pas més enllà i està explorant altres valors del paisatge, com els valors històrics, productius o socials, per **convertir-los en un revulsiu per dinamitzar l'economia i per al desenvolupament local**.

En aquest sentit, **les iniciatives que tenen com a objectiu el desenvolupament local i la millora de la qualitat de vida de la població tenen un**

potencial elevat per generar canvis en els models de gestió del paisatge actuals, i són la prova més evident que és possible convertir el paisatge en un dels motors econòmics d'un territori. Que el paisatge s'utilitzi per dinamitzar l'economia dependrà tant de la qualitat d'aquest paisatge com de dispondre d'una societat mobilitzada i amb consciència de pertànyer a un paisatge comú. Marcar-se una fita ajuda a mantenir aquest dinamisme, com ho demostra el cas de la candidatura del Priorat a Patrimoni de la Humanitat de la UNESCO. Un altre exemple, a una escala molt més local i amb objectius molt més modestos, és el del projecte Areas of Inspiration, en territoris deprimits i molt aïllats dels centres urbans europeus, on la suma d'art i paisatge ha posat la primera llavor per revitalitzar-los.

Altres projectes tenen un rerefons ideològic marcat, per exemple vinculats a la promoció d'una agricultura de proximitat respectuosa amb el medi i, en definitiva, al retorn a unes pràctiques agronòmiques més harmòniques amb l'entorn. Són **projectes que creuen en la capacitat transformadora de les polítiques i iniciatives sobre el paisatge** i demostren que un canvi, per exemple en el model productiu agrícola, sovint genera millores paisatgístiques en l'entorn. Aquestes iniciatives neixen entre sectors de la societat molt mobilitzats i que són reeixits tant per la seva capacitat de mobilitzar la ciutadania com per les millores evidents que

provoquen en el paisatge. Exemples modèlics d'aquest tipus de projecte són Adotta un Terrazzamento i Terre de Liens. En els dos casos, la recuperació de terres per practicar-hi una agricultura de proximitat està al seu torn recuperant els paisatges agrícoles que havien caracteritzat els respectius territoris d'actuació. En un àmbit més urbà, també la iniciativa Incredible Edible ha tingut èxit, modificant el paisatge de l'espai públic, convertint-lo en horts i jardins per oferir aliments per a la població.

Tal com ja ha estat esmentat, **un aspecte cabdal per a moltes iniciatives és el seu finançament**. Les possibilitats de finançament són múltiples i, fins al dia d'avui, els actors de la societat han sabut mobilitzar les diferents vies: des del mecenatge, la responsabilitat corporativa, la presentació a convocatòries d'ajuts financers europeus, estatals o de fundacions, fins a l'ús de part dels fons pressupostaris públics. Naturalment, aquells projectes que tenen garantida una entrada de recursos econòmics estables tenen una major solidesa.

Finalment, les noves tecnologies són eines molt vàlides per aconseguir la implicació de la població i fer que els projectes siguin atractius. L'ús de plataformes web, mapes interactius i d'altres ha estat reeixit perquè acostava el paisatge a les persones i les consciència dels seus valors. Les iniciatives que es basen en aquestes eines generalment busquen la participació del màxim nombre d'actors possible (més enllà dels mateixos

impulsors del projecte) i la tecnologia s'utilitza, per exemple, per ordenar i catalogar elements del paisatge (pedra seca, fonts, patrimoni immaterial, conreus, ponts, canals, etc.), com per exemple la plataforma KLEKs, o per fer visible la feina que s'està realitzant, com és el cas del web interactiu de la Plateforme des Observatoires Photographiques du Paysage de Bretagne. La seva capacitat d'anar més enllà del mer resultat en línia i de mobilitzar la ciutadania depèn molt de l'existència de grups de persones dinàmiques i interessades en l'estudi i la preservació de l'element del paisatge en concret. Dos casos en què aquest teixit social existeix i és creixent són la Wikipedra i la Intangible Search. Un element essencial d'aquestes iniciatives és definir molt bé el seu objectiu i la seva utilitat, i emprar una tecnologia 2.0 com més senzilla millor. Aquests dos aspectes faciliten una participació major.

En definitiva, **la societat està demostrant ser imaginativa tant en la concepció de les iniciatives de paisatge com en els mecanismes dissenyats per portar-los a terme**. El seu èxit depèn d'un seguit de bones pràctiques que es llisten a continuació:

- Vincular les iniciatives de paisatge a valors i causes que van més enllà del mateix paisatge, és a dir, impulsar projectes que, darrere les seves accions, articulin discursos per promoure l'agricultura de proximitat, l'agricultura ecològica, la valoració de la identitat territorial, etc.

- Recuperar els paisatges que estan perdent el seu caràcter, i al mateix temps ajudar a pal·liar la degradació i l'empobriment dels seus valors i reforçar els seus valors identitaris.
- Relacionar el paisatge amb altres elements que hi estan indirectament lligats, per exemple l'art o l'alimentació.
- Dissenyar mecanismes de gestió i intervenció en el paisatge tant per a l'espai públic com per a l'espai privat.
- Millorar el paisatge per vies més indirectes, com ara a través del patrimoni immaterial o a través de la correcció de les conseqüències negatives d'algunes polítiques agrícoles.
- Dinamitzar l'economia a partir del paisatge, vinculant la qualitat del paisatge al desenvolupament d'un territori a llarg termini.
- Disposar permanentment de grups de persones actives amb capacitat per mobilitzar els conciutadans.
- Utilitzar tecnologies de la informació i la comunicació innovadores (servidors de mapes, SIG, *viquipèdies*...) per gestionar dades, difondre resultats de forma visible, formar els ciutadans en els valors del paisatge, etc.